

**UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT
„ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU**

**Cu titlul de manuscris
C.Z.U: 37.017(043.2)**

BICULESCU Florina – Teodora

**FORMAREA REFERENȚIALULUI AXIOLOGIC AL ELEVILOR
PRIN AUTOEDUCAȚIE**

531.01 – Teoria generală a educației

Rezumatul tezei de doctor în științe ale educației

CHIȘINĂU, 2023

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale „Științe ale Educației”,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

Președintele comisiei:

BARBĂNEAGRĂ Alexandra, doctor în pedagogie, conferențiar universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău

Conducător științific:

ANTOCI Diana, doctor habilitat în științe ale educației, conferențiar universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău

Referenți oficiali:

STAN Magdalena, doctor în științe ale educației, conferențiar universitar,
Universitatea din Pitești, România

AFANAS Aliona, doctor habilitat în științe ale educației, conferențiar universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău

PAPUC Ludmila, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea
Pedagogică de Stat „I. Creangă” din Chișinău

BETIVU Aurelia, doctor în științe ale educației, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Susținerea tezei va avea loc la 21 septembrie, 2023, ora 14.00, în ședința Comisiei de
susținere publică a tezei de doctor din cadrul Universității Pedagogice de Stat „I.
Creangă” din Chișinău, str. I. Creangă, nr. 1, blocul 2, sala Senatului

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca științifică a Universității
Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (www.upsc.md) și pe pagina web a
ANACEC (www.anacec.md)

Rezumatul a fost expediat la 18 august 2023

Președintele comisiei:

BARBĂNEAGRĂ Alexandra,
doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Conducător științific:

ANTOCI Diana,
doctor habilitat în științe ale educației, conferențiar universitar

Autoare:

BICULESCU Florina – Teodora

Cuprins:

Reperete conceptuale ale cercetării.....	4
Conținutul tezei.....	11
1. Repere teoretice privind educația axiologică și referențialul axiologic al elevilor	11
2. Cadrul curricular al formării referențialului axiologic al elevilor prin autoeducație	12
3. Contextul pedagogic experimental al formării referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar prin autoeducație	19
Concluzii generale și recomandări.....	26
Bibliografie.....	29
Lista publicațiilor autorului la tema tezei.....	32
Adnotare (română, engleză)	36

Lista abrevierilor:

în limba română:

RAE - referențial axiologic al elevilor

UNESCO - Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură

GE – grup experimental

GC – grup de control

CDPSÎÎ - Competențe de Dezvoltare Personală, Socială și de a Învăța să Înceți

în limba engleză:

RAE – axiological referential of students

EG – Experimental group

CG – Control group

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare este asigurată de interesul științific al cercetătorilor pentru valorile lumii contemporane, în general, și pentru educația axiologică, în special. Conceptul de valoare este fundamental în axiologia educației constituind, în esență, convingerea de tip prescriptiv. Întrunite în structura personalității umane, valorile formează *referențialul axiologic al elevilor (o configurație dinamică de valori)*, reflectat în convingeri, atitudini, comportamente interdependente, *ierarhizate* într-un sistem de valori ale personalității din punctul de vedere al semnificației acestora [51]. Judecând din perspectiva formării referențialului axiologic al elevilor „*valorile formează un sistem deschis ce poate fi dezvoltat prin achiziții valorice derivate din analiza pertinentă a experiențelor sociale individuale*” [4]. *Educația este procesul de individualizare și resemnificare a valorilor externe în valori personale* [9]. *Importanța cercetării rezultă din Codul Educației al Republicii Moldova [13] care promovează nevoia redimensionării valorilor în sensul de aliniere la valorile fundamentale, general-umane și naționale. Astfel, dimensiunea axiologică este intrinsecă educației: misiunea educației (art. 5), idealul educațional (art.6) și principiile fundamentale ale educației (art.7). Conținutul Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” [36] are ca scop formarea personalității armonioase, viziune axată pe necesitățile oamenilor ce rezultă din Agenda de Dezvoltare Globală 2030 (Agenda 2030) „procesul de formare a valorilor la nivelul unui sistem/referențial axiologic este edificat în baza unor valori în concordanță cu exigențele și valorile societății contemporane”* [2].

În aceeași ordine de idei, Legea Educației Naționale nr. 1/2011 din România asigură cadrul conceptual necesar pentru funcționarea sistemului național de învățământ prin care se *promovează învățământul orientat spre valori: creativitate, capacități cognitive, capacități volitive și acționale, cunoștințe fundamentale și competențe de utilitate directă, în profesie și în societate* [26]. Educația vizează influența deliberată a opțiunilor valorice individuale în acord cu idealul personal de atins, orientarea valorică a personalității constituind principală misiunea educației [4], [27]. Temeiuri științifice pentru oportunitatea studierii referențialului axiologic al elevilor descoperim în Legea Educației Naționale [26] prin raportări frecvente la educația axiologică. Astfel, idealul educațional al școlii românești se referă la: „*dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și în asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial, pentru participarea cetățenească activă în societate, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii*”. În România, învățământul constituie prioritate națională, așa cum se precizează în Legea Educației Naționale, „*principiul asumării, promovării și păstrării identității naționale și a valorilor*

culturale ale poporului român” este unul din principiile care guvernează învățământul preuniversitar și superior, precum și învățarea pe tot parcursul vieții din România [idem].

În învățământul primar procesul anevoios de formare a referențialului axiologic al elevilor în contextul crizei globale a educației și a crizei valorilor determină valorificarea autoeducației elevilor. „Procesul individual de formare a valorilor la nivelul unui sistem/referențial axiologic este edificat în baza unor valori” în acord cu exigențele și valorile societății contemporane [5]. Valorilor li se atribuie sens personal, reprezentând puncte de sprijin pentru evoluția personalității și a societății. Ca urmare, *„formarea educatului se situează la nivelul exigențelor axiologice, să se realizeze o educație prin valori și pentru valori”* [10].

Valorile reprezintă reglatori imanenți ai activității, reprezentările conștiente ale elevilor despre valoare fiind declarate orientări axiologice reale ale individului. Prin urmare, principiul universalității criteriului axiologic se referă la obiectivarea aspirațiilor și a trebuințelor umane. Omul fiind însuși o valoare și creator de valori se re-crează pe sine prin valorile pe care le percepe, apreciază, asimilează și le produce în procesul educațional dacă este suficient de educat în sens axiologic” [10].

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare. *La nivel internațional*, cercetările realizate din perspectiva filosofică, sociologică, psihologică și pedagogică explică semnificația *conceptului de referențial axiologic și a termenului de valoare*. În *viziunea savanților din spațiul germanofon* – I. Cohn [apud 4] prezintă condițiile afirmării omului prin valori, precum și condițiile perpetuării acestor valori; H. Maier [apud 3] afirmă că „sentimente cognitive sunt acele fenomene psihice în care procesele de cunoaștere a valorii sunt trăite afectiv”; G. Kreibig [apud 3] evidențiază „un subiect al valorii, care este individul, ce poate avea sentimentul valorii și un obiect al valorii, ce constă din conținuturile gândirii”; H. Schwarz [apud 3] înțelege „valoarea ca un scop formulat prin voința individului”; G. Fonsegrive [apud 3] afirmă, „sentimentele universal răspândite pot alcătui baza generală a sistemului de valori”; T. Fuchs (2006) [apud 1] abordează reducționismul biologic ce provoacă discuții productive privind referențialul axiologic.

În spațiul anglofon: J. Dewey [apud 45] subliniază că „a învăța să fii om înseamnă dezvoltarea cu ajutorul feedback-ului comunicativ, a autoconștientizării în calitate de membru unic individual al comunității, înțelegerea și împărtășirea convingerilor, aspirațiilor și metodelor inerente comunității ce contribuie la transformarea în continuare a forțelor organice în valori cu adevărat umane”; R. B. Perry și D. W. Pral [apud 45, p. 29-41.] reflectă conținuturile referențialului axiologic înrădăcinate în răspunsurile conative și afective etc.

În aria spaniolă: S. Gento, R. González (2014) menționează, că „formarea referențialul axiologic prin proiectarea curriculară este orientată spre consolidarea valorilor specifice vârstei”; J. P. Sartre [apud 10] delimitează existența umană drept „concept fundamental ce include totalitatea determinărilor axiologice ca procese, care se produc în raport cu transformările sociale”.

În spațiul rus: H. C. Ерохин [48] afirmă că „referențialul axiologic din perspectiva metodologică se caracterizează prin concentrarea sa specifică pe dezvoltarea orientărilor valorice”; P. Муртазин (2014) cercetează direcțiile prioritare ale dezvoltării prin autoeducație a referențialului axiologic al personalității cu „orientarea demersului formativ spre cerințele curriculare” [49], Б. Братуць afirmă că „potențialul axiologic se reflectă în orientările valorice ale personalității ierarhizate specific” [apud 50] și alți autori.

Contribuții semnificative la tratarea problemei formării referențialului axiologic în arealul românesc descoperim în studiile lui C. Cucuș [17], S. Cristea [15], L. Antonesei [apud 9], M. Călin [apud 9], B. Voicu [41] pornind de la conceptul operațional al cercetării și de la termenul *valoare* „personalitatea este purtătorul valorilor în toate domeniile vieții”; G. Văideanu, B. Șerbănescu explică referențialul axiologic prin orientarea spre finalitățile educației [apud 4]; Șt. Bârsănescu [apud 22, p. 5] demonstrează științific, că „idealurile educative reflectă valorile supreme ale unei epoci”; I. Nicola evidențiază importanța proiectării idealului educațional din perspectivele: socială, psihologică și pedagogică; Șt. Bârsănescu [apud 11], I. Stanciu [apud 66], T. Vianu [40, p. 28], C. Cucuș [17] se axează pe ideea că „educația în general este susținută prin conținuturi axiologice și presupune stimularea unor procese de cultivare, disciplinare și civilizare axiologică a conduitei umane” și alți autori.

În Republica Moldova, valorile personalității contemporane au fost examinate și descrise în studiile realizate de: V. Capcelea (2020) prin „abordări filosofice ale existenței umane”; D. Antoci (2018-2023) fundamentează „teoria și metodologia formării orientărilor valorice” susținută de conceptualizări teoretice și metodologice privind orientările valorice și educația axiologică, mecanismele formării orientărilor valorice (autodeterminare și autoactualizare) [4]; M. Cojocar-Borozan (2010-2021) prin argumente privind „cultura emoțională a profesorilor ca model în educația axiologică” [14]; T. Callo (2014) prin ideile lansate în: „pedagogia practică a atitudinilor”, „criza educației prin care trece umanitatea și, omul ca valoare supremă, a schimbat percepția despre viață, așa încât societatea este expresia crizei profunde a valorilor” [12]; I. Gagim (2017) prin „abordarea axiologică a educației” [20]; N. Silistraru (2020) conturând „sistemul de valori naționale” [34]; L. Cuznețov (2010) referindu-se la „educația prin optim axiologic” și „educația axiologică a familiei” [19]; Vl. Pâslaru (2003) prin teze ce

reflectă „*principiul pozitiv al educației*” [32]; Ox. Paladi (2014) prin abordarea „*conștiinței de sine și sistemului de valori ale adolescentului*” [11]; A. Afanas (2019-2022) fundamentează „*teoria și praxiologia formării profesionale continue a cadrelor didactice*” [1]; L. Papuc (2013) abordează „*cultura valorificării autoeducației în științele educației*” [30]; M. Hadârcă (2018) prin „*dimensiuni actuale ale crizei valorilor*”, „*dezvoltarea axiologică a curriculumului școlar*”, „*proiectarea referențialului axiologic prin axe valorice în aria curriculară a educației*” [22], M. Stan (2015) descrie „*valența structurării imaginii de sine în formarea personalității prin educație*” [47]; A. Bețivu tratează problema „*formării stilului existențial al adolescenților în contextul crizei valorilor*” [9]; S. Spânu (2016) prin descrierea „*crizei valorilor europene*”; L. Țurcan-Balțat [39] referindu-se la „*pedagogia toleranței și educația pentru toleranță*” și alți autori.

Sistemul de valori fiind unul neclar, individul este dezorientat, deusolat în planul valorilor sociale, valoarea devenind pentru el o chestie de moment: îi convine – o percepe ca valoare, nu-i convine – o privește ca antipod. Cel mai grav în cadrul societății ambigue, cu caracter de tip incert, așa cum este societatea contemporană de astăzi, sunt repercusiunile comportamentale ale celor care cresc și se dezvoltă. Lipsiți de repere axiologice clare, copiii devin periculoși social, fiind greu de prognozat comportamentul acestora [29, p. 169-171].

Examinarea reperelor teoretice ale cercetării și sinteza experiențelor în domeniu a condus la identificarea următoarelor **contradicții**: (a) între necesitatea clarificării structurii și conținutului RAE din clasele primare și caracterul incert al esenței științifice a conceptului de referențial axiologic; (b) între oportunitatea stabilirii unui cadru managerial și organizațional necesar pentru formarea prin autoeducație a referențialului axiologic al elevilor și absența unor demersuri pedagogice orientate explicit spre formarea RAE în perspectiva dezvoltării personalității umane. Din aceste considerente **problema cercetării** constă în imprecizia și caracterul implicit al demersurilor educaționale în cheia formării referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar. Preocupările științifice în cadrul investigației vizează formularea unor răspunsuri competente la *întrebările: Ce priorități valorice include referențialul axiologic al elevilor din învățământul primar și care sunt pașii metodologici de valorificare a autoeducației în formarea RAE în societatea contemporană?*

Scopul cercetării constă în determinarea reperelor teoretice și conceptuale privind referențialul axiologic, educația axiologică și elaborarea Programului de formare a referențialului axiologic prin autoeducație la elevii din clasele primare.

Ipoteza cercetării: formarea referențialului axiologic prin autoeducație la elevii din învățământul primar va deveni eficientă dacă: (a) vor fi identificate fundamentele teoretice și va fi descrisă evoluția conținutului științific al

referențialului axiologic al elevilor; (b) va fi elucidată procesualitatea educației axiologice a elevilor din învățământul primar; (c) va fi conceptualizat Modelul teoretic al referențialului axiologic al elevilor; (d) va fi elaborat și validat experimental Programul de formare prin autoeducație a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare.

Obiectivele investigației:

1. identificarea fundamentelor teoretice privind valorile, referențialul axiologic și educația axiologică;
2. descrierea evoluției semnificației științifice a referențialului axiologic al elevilor;
3. elucidarea orientărilor curriculare, a procesualității educației axiologice și a valenței autoeducației în formarea referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar;
4. stabilirea particularităților și nivelurilor de formare a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare;
5. elaborarea Modelului conceptual al referențialului axiologic al elevilor;
6. elaborarea și validarea experimentală a Programului de formare prin autoeducație a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare;
7. formularea concluziilor și a recomandărilor.

Spportul teoretico-științific al cercetării au constituit teorii, modele și concepte generate în contextul științelor educației: filosofia valorii (P. Andrei) [3]; conceptul de educație prin și pentru valori (S. Cristea, 2016) [16]; conceptul de educație axiologică (Cucoș C., 1995) [15]; valori, atitudini și comportamente sociale (P. Iluț, 2013) [24]; Teoria și metodologia formării orientărilor valorice, D. Antoci (2022) [4]; educație axiologică și identitate (Vi. Pâslaru, 2021) [31; 32]; dezvoltarea axiologică a curriculumului școlar (Hadârcă M., 2018) [22]; teoria culturii emoționale; pedagogia culturii emoționale (M. Cojocaru-Borozan) [14]; valori ale educației lingvistice în context pluricultural (A. Barbăneagră) [7]; cultura valorificării autoeducației (L. Papuc, 2013) [30]; principiile de management a stresului (T. Șova) [37]; principiile pedagogiei toleranței (L. Țurcan-Balțat, 2015) [39]; Modelul conceptual al stilului existențial al adolescenților (A. Bețivu, 2021) [9] și alți autori.

Metodologia cercetării științifice vizează *metode teoretice*: documentarea științifică, analiza, sinteza, generalizarea, sistematizarea, modelarea; *metode praxiologice*: experimentul pedagogic, observarea, convorbirea, chestionarea și *metode de calcul matematic* a datelor cercetării experimentale: analiza cantitativă și calitativă a rezultatelor investigației.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării constă în: determinarea reperelor teoretice privind valorile, referențialul axiologic și educația axiologică;

descrierea evoluției semnificației științifice a referențialului axiologic al elevilor; elaborarea și întemeierea științifică a Modelului conceptual al referențialului axiologic al elevilor; elaborarea noilor cunoștințe științifice (definirea conceptului referențial axiologic); descrierea valorilor RAE și formularea concluziilor științifice privind formarea referențialului axiologic al elevilor.

Rezultate obținute ce contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante în cercetare: conceptualizarea teoretică a RAE, proiectarea și implementarea demersului de formare a referențialului axiologic prin autoeducație la elevii din clasele primare prin acțiuni strategice de educație axiologică în vederea pregătirii elevilor pentru asumarea orientărilor valorice în contextul problemelor societății contemporane.

Semnificația teoretică a cercetării este argumentată prin: identificarea unor idei relevante privind formarea referențialului axiologic al elevilor în documentele de politici ale educației, elucidarea prevederilor curriculare și a unor realități procesuale privind educația axiologică în învățământul primar din România și R. Moldova; descrierea abordărilor teoretice și a unor modele teoretice ale referențialului axiologic; identificarea orientărilor științifice în evoluția conceptului de referențial axiologic; definirea conceptului de referențial axiologic, conceptualizarea teoretică a unui Modelul conceptual al referențialului axiologic al elevilor și formularea unor concluzii științifice privind educația axiologică în învățământul primar.

Valoarea aplicativă a cercetării rezultă din: stabilirea particularităților și a nivelurilor de formare a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare; elaborarea instrumentelor de cercetare a referențialului axiologic al elevilor și a reprezentărilor profesorilor, descrierea opiniilor profesorilor privind valența autoeducației în formarea referențialului axiologic al elevilor; evaluarea referențialului axiologic al elevilor; elaborarea și validarea experimentală a Programului de formare prin autoeducație a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare; elaborarea concluziilor și recomandărilor metodologice privind educația axiologică în învățământul primar.

Implementarea rezultatelor științifice a fost realizată prin validarea experimentală a referențialului axiologic al elevilor și a Programului de formare prin autoeducație a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare în Liceul Tehnologic Topoloveni, Școala Primară „Echilibria Montessori Education”, Voluntari și Școala Gimnazială „C. Rădulescu-Codin”, Priboieni din România.

Aprobarea rezultatelor cercetării s-a realizat prin publicarea valorilor cercetării în: **(a) reviste științifice (10)**: „Modelul conceptual al referențialului axiologic al elevilor din clasele primare”, Revista *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*, 2023; „Studiul experimental constatativ al dinamicii valorilor competenței de dezvoltare personală, socială și de a învăța să înveți a

elevilor din învățământul primar”, Revista *Acta et commentationes (Științe ale Educației)*. 2022; „Programul de formare a referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar”, Revista *Didactica Pro...*, 2023; „Autoeducația și dezvoltarea emoțională” și „Formele de educație axiologică a școlarii mici”, *Actori pe scena educației, Revistă de cultură și educație*, 2020; „Cadru epistemologic al competențelor privind formarea referențialului axiologic al elevilor, prin autoeducație pentru prevenirea conflictelor școlare” și „Formarea referențialului axiologic la micii școlari prin autoeducație”, *Condeie Didactice, Revistă educațională*, 2022; „Prin educație pentru dezvoltare emoțională spre autoeducație și prevenirea conflictelor”, *Condeie Didactice, Revistă educațională*. 2021; „Unele repere teoretice privind autoeducația și rolul ei în prevenirea conflictelor școlare”, *Actori pe scena educației, Revistă de cultură și educație*, 2020; „Formarea referențialului axiologic din perspectivă evolutivă”, *Catedra, Revista cu publicații periodice de informație și cultură*. 2021; „Formele de educație axiologică a școlarii mici”, *Actori pe scena educației, Revistă de cultură și educație*, 2020; **(b) prin comunicări în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale (14):** „Contribuția creativității la educația axiologică din perspectiva prevenirii conflictelor școlare”, Conferința Științifică Internațională *Geniu, talent, creativitate*, Iași, România, 2022; „Abordarea creativă a predării, învățării, evaluării în vederea formării referențialului axiologic în învățământul preuniversitar prin intermediul tehnologiilor inovative”, Conferința Științifică Internațională *Educația din perspectiva conceptului Clasa Viitorului*, Chișinău, Republica Moldova, 2020; „Metode de eficientizare a autoeducației la școlarul mic folosite în predarea on-line”, Conferința Națională a Profesorilor *Educația la Timpul Viitor*, Pitești, România, 2020; „O abordare axiologică în gestionarea conflictelor școlare”, Simpozionul Științific cu participare internațională *La diversité-espace de liberté et de creation*, București, România, 2022; „Profesorul – creator de conținut interactive”, Conferința Națională cu participare internațională *Dezvoltarea personală*, Pitești, România, 2020; „Repere teoretico-metodologice privind dezvoltarea autoeducației școlarii mic”, Conferința Multidisciplinară Internațională *Inovație, creativitate și management*, Marea Britanie, 2021; „Soluționarea conflictelor școlare prin comunicare didactică eficientă”, Conferința Științifică Internațională *Educația incluzivă: dimensiuni, provocări, soluții*, Bălți, Republica Moldova, 2019; „Repere teoretico-metodologice privind conflictul în mediul școlar”, Simpozionul național *Reziliența versus educația în era digital*, Buzău, România, 2021; „Strategii didactice utilizate în formarea referențialului axiologic la școlarii mici”, Conferința Națională cu participare Internațională *Dezvoltarea personală*, Pitești, România, 2020; „Reprezentările cadrelor didactice din România privind educația axiologică a elevilor din învățământul primar”, Conferința științifică internațională *Cultura*

cercetării pedagogice: provocări și tendințe contemporane, Chișinău, Moldova, 2021 etc.; (c) **prin publicarea ghidului metodic (1): Metodologia educației axiologice**. Ghid metodologic. Costești, România, 2023.

Publicațiile la tema tezei: 25 lucrări științifice [51], [52], [53], [54], [55], [56], [57], [58], [59], [60], [61], [62], [63], [64], [65], [66], [67], [68], [69], [70], [71], [72], [73], [74], [75].

Concepte-cheie: valori, referențial axiologic al elevilor, educație axiologică, formare, autoeducație, elevi, profesori, învățământ primar.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** se explică științific actualitatea și importanța formării RAE al elevilor, sunt descrise contradicțiile, problema, scopul și obiectivele cercetării, sunt prezentate suportul teoretico-științific al cercetării, semnificația teoretică și valoarea praxiologică a cercetării RAE al elevilor din învățământul primar.

Capitolul 1. „Repere teoretice privind educația axiologică și referențialul axiologic al elevilor” include descrierea evoluției și clarificări terminologice privind semnificația valorilor și a referențialului axiologic al elevilor; prezintă conceptul de educație axiologică, scopul, obiectivele, conținutul și strategiile educației axiologice în documentele de politici ale educației din perspectiva crizei mondiale a educației și a valorilor. S-a constatat teoretic că cele mai relevante valori ce trebuie formate elevilor din învățământul primar sunt: respectul și prietenia, bunătatea și reflecția personală, autoformarea permanentă și gestionarea resurselor, comunicarea asertivă și constructivă, reziliența și angajarea proactivă, managementul învățării și afirmării personale, relaționarea pozitivă și bunăstarea psihofizică, empatia și gestionarea conflictelor, onestitatea și responsabilitatea, creativitatea și spiritul inovator, perseverența și excelența, autonomia și integritatea personală. Capitolul conține variate poziționări conceptuale ale autorilor din domeniu cu referire la taxonomia valorilor în baza diferitor criterii de analiză, privind structura și conținutul științific al referențialului axiologic.

Mediul sociocultural constituie implicit fundalul axiologic al însușirii valorilor. Constatăm teoretic o structurare globală a universului axiologic al elevilor în următoarele niveluri: a) valori general-umane; b) valori ale unui sistem sociopolitic; c) valori ce țin de o anumită cultură și etnicitate; d) valori ale grupurilor sociale mari și medii (clase sociale, profesii etc); e) valori ale microgrupurilor (familii, organizații, grupuri restrânse etc) și f) valori individuale [23, p. 24], care întrunite în structura personalității umane formează *referențialul axiologic*. Ierarhizarea valorilor în referențialul axiologic se cere a fi realizată din punctul de vedere al semnificației acestora pentru om, al modului în care acestea corespund unor necesități și aspirații umane. În acest context, orice comunitate umană, în condiții concret-istorice date, își constituie profilul axiologic specific, ierarhia sa

valorică, o tablă ierarhică de valori, corespunzătoare trebuințelor și intereselor sale. Aceste valori constituie imperative stimulând formarea atitudinilor și ghidând viața personalității umane [51].

Educația și autoeducația axiologică, așa cum subliniază I. M. Oprea (2021) [46] sunt două realități a două tipuri de procese educaționale. Prima se desfășoară în cadru formal, instituționalizat, supus rigorilor și regulilor impuse de sistemul educațional. Autoeducația se desfășoară exclusiv în afara sistemului instituționalizat, dar care poate prelua metodologii și practici din educația formală. Autoeducația creează evident confortul personal în acord cu nevoile educaților. Un aspect important, însă neabordat suficient, este incapacitatea sistemului instituționalizat de a-i învăța pe elevi să-și dezvolte competențe care să-i ajute în inițierea și menținerea unui proces de autoeducație, care i-ar face independenți. Autorul menționează că, eficiența pregătirii elevilor pentru autoeducație depinde de măsura în care se vor respecta condițiile: (a) trecerea la educația centrată pe elevi, (b) ghidarea autoeducației din exterior, (c) autonomizarea elevilor în procesul de autoeducație și tendința de independență a tuturor activităților [ibidem]. Constatăm teoretic faptul, că procesul de autoeducație axiologică este aplicabil oricărui tip de personalitate și depinde de conștientizarea orientărilor axiologice.

Capitolul 2. „Cadru curricular al formării referențialului axiologic al elevilor prin autoeducație” prezintă orientări curriculare și realități procesuale privind educația axiologică în învățământul primar din România și Republica Moldova; se aduc argumente privind valorile incluse în conceptul de referențial axiologic care au fost preluate ca variabile experimentale. Conținutul capitolului reflectă datele cercetării teoretico-experimentale referitoare la particularitățile și nivelurile de formare a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare. În acord cu obiectivele cercetării prezentăm opiniile profesorilor privind valența autoeducației în formarea referențialului axiologic al elevilor.

Rezultatele cercetării pedagogice experimentale de la etapa de constatare au condus la identificarea și descrierea particularităților și nivelurilor de formare a RAE din clasele primare. Importante pentru edificarea demersului experimental au fost opiniile profesorilor din învățământul primar cu referire la problemele cu care aceștia se confruntă și la valența autoeducației în formarea referențialului axiologic al elevilor (deduse prin chestionare).

Referențialul axiologic pe care îl promovează curriculumul școlii românești, evidențiază un sistem de *valori pedagogice generale și specifice* fiecărei dimensiuni a educației: *valori general-umane, internaționale, naționale, colective, individuale și instrumentale* [22]. Conținuturile educației incluse în curriculum și manuale școlare promovează *valorile intrinseci ale educației* care, fiind mijlocite de *valorile extrinseci*, prin metode didactice, forme de organizare și de realizare a educației la

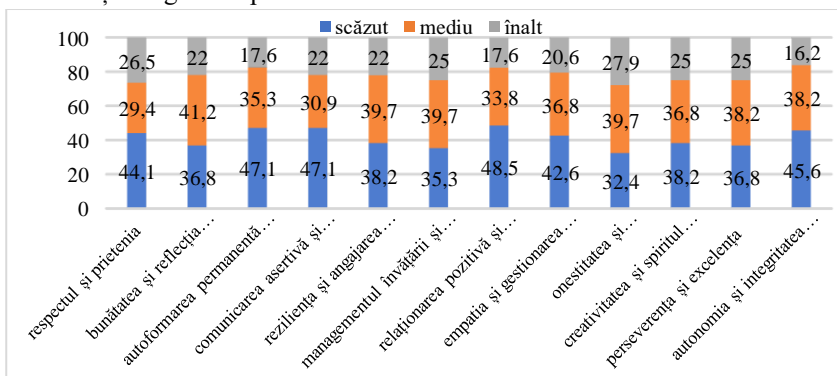
nivelul procesului de învățământ reprezintă cadrul optim pentru proiectarea activității de formare-dezvoltare a personalității elevilor.

Valorile promovate în sistemul educațional românesc la nivelul învățământului primar, sunt parte integrată a răspunsului pe care educația îl oferă provocărilor lumii contemporane și reflectă, în egală măsură, cultura și spiritualitatea poporului român și valorile promovate la nivel european și global [33, p.14]. Aceste valori, infuzate în finalități, conținuturile instructive, strategiile de predare-învățare, principiile și arsenalul metodic specific activităților educaționale fundamentează *Profilul absolventului de clasa a IV-a*, construit pe baza nivelului elementar de dobândire a competențelor-cheie, specificate în art. 68 din Legea educației naționale nr. 1/2011 din România, și orientează comportamentele, managementul vieții personale și al evoluției în carieră.

Analiza *Curriculumului Național pentru clasele I-IV* din România și Republica Moldova [18], [25], [26] ne-a permis să sintetizăm referențialul axiologic ce se recomandă a fi format în cadrul fiecărei arii curriculare. Referențialul axiologic se formează din sistemul de valori care se dezvoltă perpetuu și interacționează cu alte valori. Orice valoare există în și prin om. Așadar, referențialul axiologic al curriculumului din învățământul românesc armonizează perfect cu idealul educației formulat pentru societatea românească ce vizează *formarea și dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și în asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru dezvoltarea personală, dezvoltarea spiritului antreprenorial, cetățenia activă și pentru incluziunea socială* [39], și poate fi pliat ușor pe toate dimensiunile educației (intelectuală, morală, socială, estetică, fizică, tehnologică etc.), transpus în curriculum și promovat prin toate disciplinele școlare (la nivel de *obiective, conținuturi, competențe* etc.). Premisele evocate au facilitat elaborarea Modelului conceptual al referențialului axiologic al elevilor, elaborat din perspectiva vulnerabilităților de autodeterminare axiologică, a dificultăților în formarea conștiinței și a conduitei axiologice a elevilor.

Prioritizarea interesului pedagogic pentru educația axiologică a impus studiul pertinent al specificului dezvoltării afective a elevilor mici care se exprimă prin următoarele caracteristici: *spirit critic, modificarea preferințelor valorice (selectarea modelelor de conduită axiologică din biografii, legende, filme etc), creșterea expansiunii, a extraversiunii, a trăirilor euforice și a exaltării, intensă identificare socială, patriotică, de constituire a sentimentelor de apartenență la școală, clasă, familie, națiune, tendință de disciplinare a comportamentului în comunicarea interpersonală*. În același timp, se instaurează o anxietate camuflată care poate conduce la nervozitate, tulburări de somn, inadaptare și panică etc.

În studiul experimental constativ, inițiat în anul școlar 2018-2019, au fost antrenați subiecții GE - 68 de elevi ai claselor primare din Liceul Tehnologic Topoloveni (jud. Argeș) și subiecții GC - 68 de elevi ai claselor primare din Liceul Tehnologic Topoloveni, Școala Gimnazială „C. Rădulescu-Codin” Priboieni (jud. Argeș) și din Școala Primară Particulară „Echilibria Montessori Education” (jud. Ilfov), România. Scopul demersului investigațional a constituit estimarea contextului educațional și, în special, evaluarea gradului de formare a unui sistem de valori ale elevilor, stipulate curricular, care din punctul nostru de vedere, reflectă RAE din învățământul primar. Fișa de observare a referențialului axiologic al elevilor a inclus 12 itemi care reprezintă valori specifice RAE din învățământul primar: respectul și prietenia, bunătatea și reflecția personală, autoformarea permanentă și gestionarea resurselor, comunicarea asertivă și constructivă, reziliența și angajarea proactivă, managementul învățării și afirmării personale, relaționarea pozitivă și bunăstarea psihofizică, empatia și gestionarea conflictelor, onestitatea și responsabilitatea, creativitatea și spiritul inovator, perseverența și excelența, autonomia și integritatea personală.

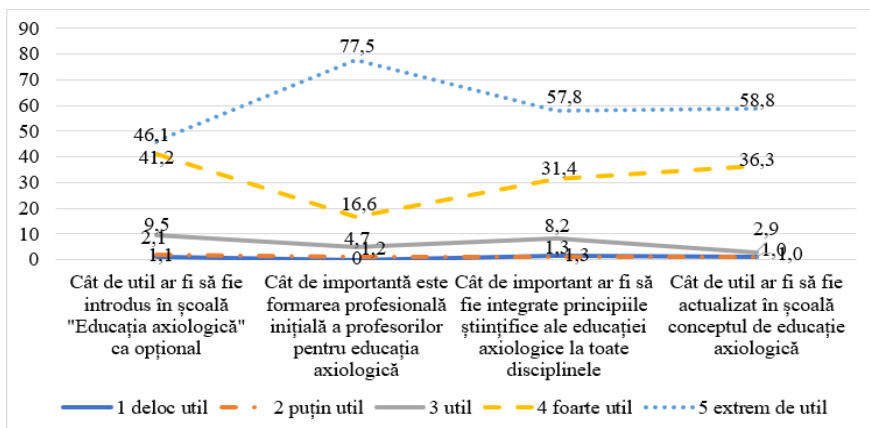
Figura 1. Niveluri de dezvoltare a RAE integrate în competența de dezvoltare personală, socială și de a învăța să înveți, GE, clasa I-a, 68 de elevi (anul 2018 – 2019, etapa de constatare)

Se constată, că mai slab dezvoltate s-au dovedit a fi valorile: respectul și prietenia (44,1% pentru nivelul scăzut); autonomia și integritatea (45,6% pentru nivelul scăzut). Insuficient dezvoltate la elevi, apreciate cu 47,1%, se constată formarea valorilor *comunicare asertivă* și *tendința spre autoformare permanentă*. Vulnerabilitate axiologică prezintă și rezultatele privind gradul scăzut de formare a elevilor pentru relaționarea pozitivă (48,5%), nivelul scăzut al dezvoltării empatiei (42,6%) și anumite dificultăți în afirmarea elevilor prin onestitate și responsabilitate (32,4% - nivel scăzut).

Chestionarul de evaluare a opiniilor profesorilor privind valența autoeducației în formarea referențialului axiologic al elevilor a fost administrat în anul școlar 2018-2019 pe un lot de 102 profesori din învățământul primar din Liceul Tehnologic Topoloveni (județul Argeș), Școala Gimnazială „C. Rădulescu – Codin” Priboieni (județul Argeș) și din Școala Primară Particulară „Echilibria Montessori Education” (județul Ilfov), România.

Scopul chestionării profesorilor a fost identificarea punctului de vedere a acestora privind: necesitatea organizării programelor de formare profesională continuă pentru consolidarea metodologică a pregătirii profesionale pentru educația axiologică a elevilor; importanța cunoașterii surselor de educație axiologică și valența autoeducației în formarea referențialului axiologic al elevilor.

Ideea lansată de profesori privind dezvoltarea curriculumului pentru învățământul primar prin includerea cursului opțional „Educație axiologică” este ilustrată în Fig.2.

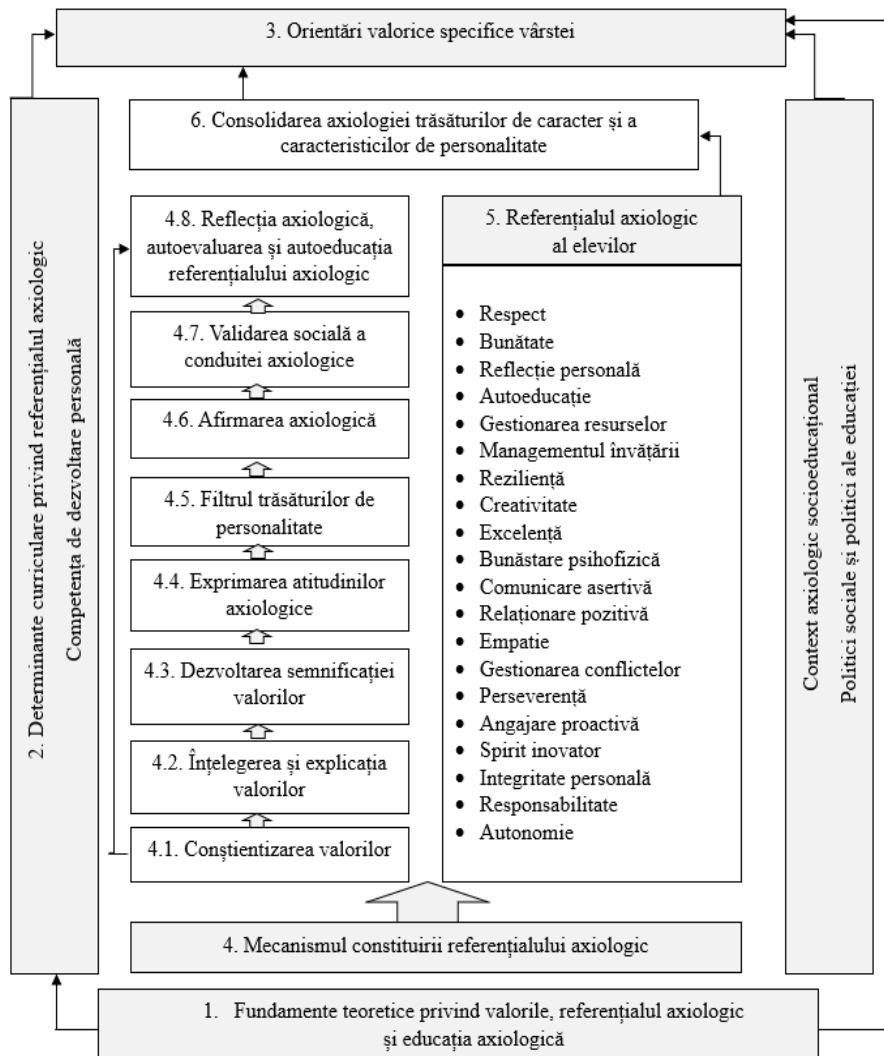
Figura 2. Reprezentările cadrelor didactice referitor la formarea profesorilor pentru educația axiologică a elevilor

Profesorii exprimă convingeri despre importanța pregătirii cadrelor didactice pentru educația axiologică (extrem de importantă afirmă 77,5 % dintre subiecți, 16,6 % - foarte utilă și 4,7 % - utilă), menționând necesitatea de a integra un nou curs opțional „*Educația axiologică*” în curriculumul școlar și a orienta elevii spre autoeducație, proces orientat de autoformare a conștiinței axiologice care generează comportamente axiologice dezirabile.

Demersul investigațional a condus la ideea de a clarifica esența științifică a termenului pedagogic de referențial axiologic și a avansa o definiție care ar satisface necesitățile cercetării privind sistemul de valori al elevilor din clasele primare. Formarea referențialului axiologic al elevilor este caracteristică oricărei etape de

vârstă și se manifestă specific în funcție de etapa de dezvoltare și din aceste motive este necesară inițierea procesului de construire a orientărilor valorice în cadrul procesului educațional într-un mediu socio-cultural concret.

Caracterul incert al valorilor specifice elevilor din învățământul primar a stimulat ideea elaborării *Modelului conceptual al referențialului axiologic al elevilor*, construct teoretic, congruent intern și co-extensiv anumitor legități și mecanisme ale educației axiologice (Fig.3).

Figura 3. Modelul conceptual al referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar (F.-T. Biculescu) [51]

Întrunite în structura personalității umane, valorile formează *referențialul axiologic al elevilor (o configurație dinamică de valori)*, reflectat în convingeri, atitudini, comportamente interdependente, *ierarhizate* într-un sistem de valori ale personalității din punctul de vedere al semnificației acestora. Judecând din perspectiva formării referențialului axiologic al elevilor mici, „*valorile formează un sistem deschis ce poate fi dezvoltat prin achiziții valorice din analiza pertinentă a experiențelor sociale individuale*” [5], [6].

Fundamentele teoretice privind referențialul axiologic sunt reprezentate de: conceptul de valoare [43, p. 139], referențial axiologic [14]; principiile (universalității criteriului axiologic [10]; corelației educație-autoeducație-educație permanentă, raportării multiple individ-grup-societate etc.) [21]; paradigme: *umanistă* („satisfacerea unei trebuințe constituie o valoare”, A. Maslow); *constructivistă* („ideea edificării valorice a personalității”, J. Piaget); modele (de structurare a sistemului de valori, Gouveia V., 2012); teoria încrederii (Morton Deutch, 1958); teoria facilitării sociale (Norman Triplett, 1898; B. Zajonc, 1965) ce explică contribuția educativă la sporirea performanței școlare; teoria integralizării orientărilor valorice (Antoci D., 2022); principiile formării orientărilor valorice; mecanismele de formare a orientărilor valorice (de autodeterminare și autoactualizare a orientărilor valorice, Antoci, D., 2022) [4], [5], [6] etc. Competența de dezvoltare personală a devenit un deziderat al curriculumului pentru învățământul primar atât din România, cât și din R. Moldova [18].

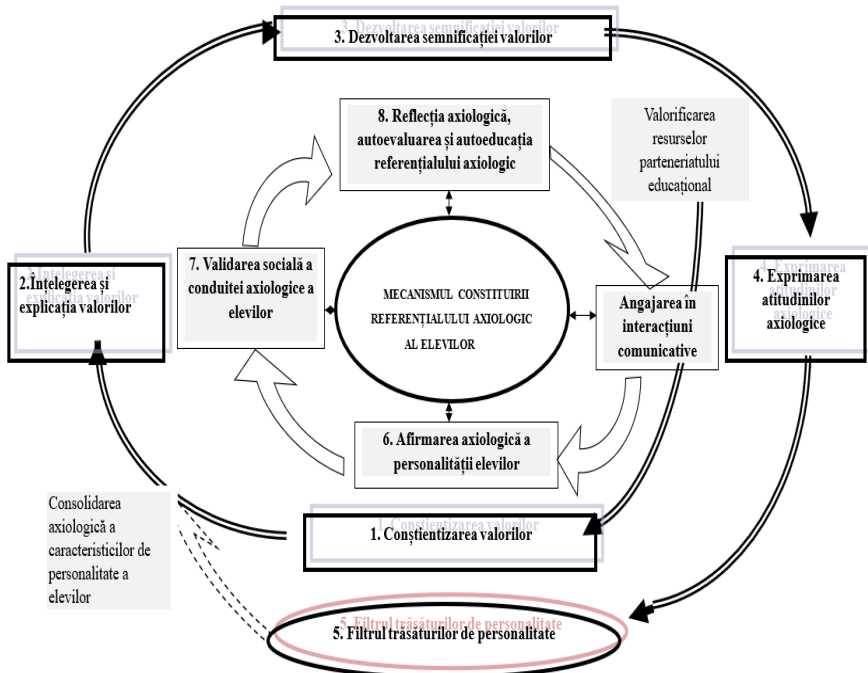
Mecanismul constituirii referențialului axiologic al elevilor antrenează un sistem de acțiuni sinergice, orientate spre învățarea socială a valorilor, care aduc independență și libertate, extind autosuficiența, eliberează persoana de influențele externe, asigură afirmarea competenței de dezvoltare personală și eficiența personalității elevilor manifestată prin următoarele capacități stabilite de St. Covey [apud 14]: a fi proactiv, a începe având în minte finalul, a da importanță priorităților, a gândi, a căuta să înțelegi apoi să fii înțeles, a acționa sinergic, a fi creativ și a tinde permanent spre reînnoire de sine (Fig. 4).

4.1. *Conștientizarea valorilor* se referă la etapa incipientă a învățării valorilor de către elevi, în special, la vârsta școlară mică, deoarece schimbarea socială reprezintă crearea, negocierea și re-crearea ordinii sociale ce poate fi înțeleasă în baza dezvoltării semnificației valorilor.

4.2. *Înțelegerea și explicația valorilor* presupune angajarea conștientă a elevilor în decodificarea semnificației valorilor pentru interiorizarea acestora și afirmarea axiologică în context educațional.

4.3. *Dezvoltarea semnificației valorilor* implică reflecții filosofice asupra conotației valorilor din perspectiva experiențelor sociale trăite. Procesul educației axiologice a copiilor presupune o trecere succesivă, continuă din schimbări

cantitative în calitative prin reinterpretarea experiențelor acumulate. Transformările cantitative la fiecare etapă asigură trecerea la următoarea etapă, care declanșează schimbările calitative.

Figura 4. Mecanismul constituirii referențialului axiologic al elevilor

4.4. *Exprimarea atitudinilor axiologice* constituie o continuare logică a proceselor de cunoaștere a valorilor și se manifestă prin evocarea în mediul socio-educational a conduitei axiologice.

4.5. *Filtrul trăsăturilor de personalitate* presupune interpretarea atitudinilor axiologice prin prisma caracteristicilor personale, deoarece curricula indică asupra trăsăturilor de personalitate care trebuie învățate în perioada școlară. Importante sunt considerate caracteristicile pozitive: *bunăstarea spiritului, autoreglarea, performanța* [42].

4.6. *Afirmarea axiologică a personalității elevilor* antrenează manifestarea nevoii de apreciere externă stimulativă pentru dezvoltarea personală și recunoașterea socială a orientărilor valorice. Demersurile științifice ale cercetătorilor sugerează ideea necesității de a examina referențialul axiologic din perspectiva acceptării sociale a comportamentului axiologic.

4.7. *Validarea socială a conduitei axiologice a elevilor* implică angajarea membrilor grupului de elevi, dar și profesori în estimarea comportamentului

axiologic. În esență, valorile personale ale elevilor reprezintă „ethosul” familiei, clasei, al școlii și al societății, rațiuni din care acestea pot fi observate în interacțiunile sociale din mediul educațional.

4.8. *Reflecția axiologică, autoevaluarea și autoeducația referențialului axiologic* constituie impactul procesului de educație axiologică și autoeducație reflectat în comportamente axiologice observabile în acord cu expectanțele socioeducaționale.

5. *Referențialul axiologic al elevilor* include sistemul valorilor personale care arată ce valori anume trebuie învățate de către elevi. În demersul de conceptualizare a RAE am luat ca temei conceptul de *referențial axiologic*, promovat de C. Cucuș [17], dezvoltat prin valorile ce reprezintă RAE din clasele primare.

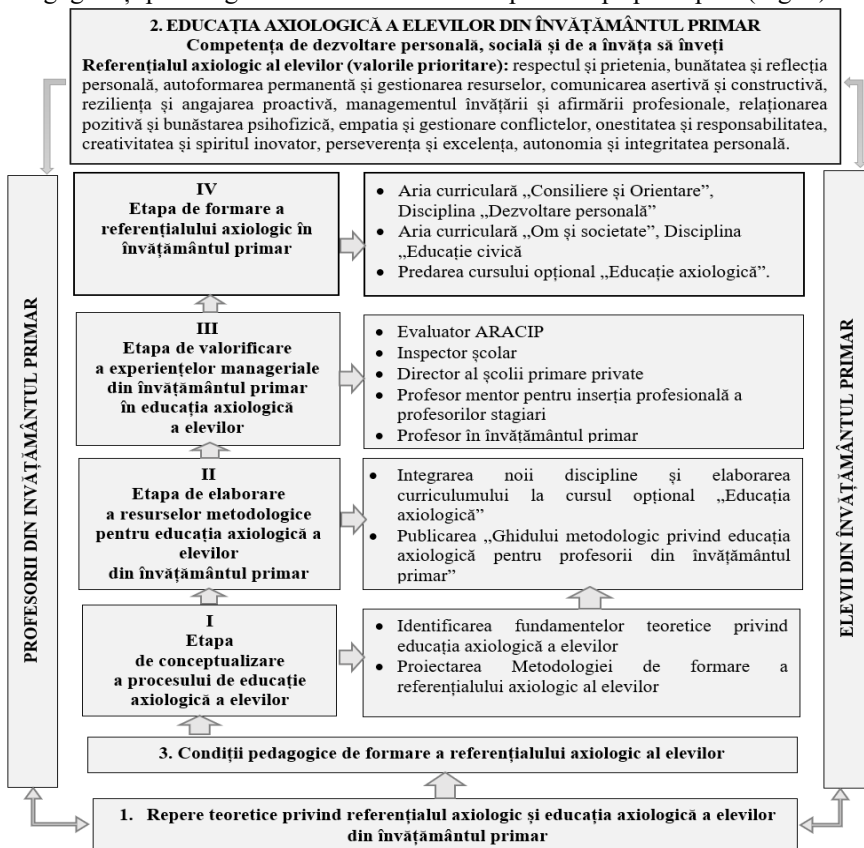
În *concluzie*, ca urmare a examinării abordărilor teoretice ale valorilor specifice învățământului primar a fost formulată ***propria definiție a referențialului axiologic al elevilor***, prin care înțelegem un sistem de valori determinate curricular, în baza finalităților stabilite istoric în documentele de politici ale educației în învățământul primar care includ: respectul, bunătatea, reflecția personală, autoeducația, gestionarea resurselor, managementul învățării, reziliența, creativitatea, excelența, comunicarea asertivă, relaționarea pozitivă, empatia, monitorizarea conflictelor, perseverența, angajarea proactivă, spiritul inovator, integritatea personală, responsabilitatea și autonomia. Educația axiologică a elevilor pe direcția învățării sociale a valorilor declanșează mecanismul constituirii RAE care se reflectă în ansamblul de acțiuni interdependente (*conștientizarea, înțelegerea și explicația valorilor, dezvoltarea semnificației valorilor, exprimarea atitudinilor axiologice, filtrul trăsăturilor de personalitate, reflecția axiologică și autoeducația*) ce asigură afirmarea axiologică și validarea socială a conduitei axiologice a elevilor.

Capitolul 3. „Contextul pedagogic experimental al formării referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar prin autoeducație” include descrierea Programului de formare prin autoeducație a referențialului axiologic al elevilor mici și demersul experimental de verificare a eficienței programului de formare implementat prin Metodologia de formare a RAE. Premisele de natură teoretică, de natură curriculară (având în vedere prevederile curriculare la nivel național), de natură experiențială (expert și inspector școlar în domeniul învățământului primar), dar și în funcția de profesor pentru învățământul primar au generat condiții pedagogice necesare pentru conceptualizarea, proiectarea și desfășurarea eficace a experimentului pedagogic. Valorile identificate în documentele curriculare și valorile evidențiate ca și constituente ale referențialului axiologic de către profesorii din învățământul primar au servit ca repere pentru experimentul pedagogic. La etapa de constatare referențialul axiologic al elevilor a fost evaluat prin aplicarea testelor elaborate. La etapa de formare a experimentului pedagogic referențialul axiologic al elevilor a fost format prin activități de educație

axiologică a elevilor mici, organizate la disciplinele de dezvoltare personală și educație civică, dar și la alte activități educative specifice învățământului primar.

În cercetare, ca termen de referință, a fost preluat **conceptul de educație axiologică**, formulat de D. Antoci (2021): „educația axiologică constituie *procesul de formare continuă axat pe sistemul de valori ale contemporaneității, proiectat în termeni de finalități, conținuturi și metodologii specifice, generatoare de orientări valorice în contextul explorării pedagogice a cadrului formal-nonformal-informal*” [4], [6]. Formarea referențialului axiologic al elevilor contribuie la consolidarea *competențelor transversale* ce reprezintă *achiziții valorice* exprimate în autonomie și responsabilitate, interacțiune socială, dezvoltare personală și profesional.

Condițiile pedagogice de formare a referențialului axiologic al elevilor, proiectate ca urmare a analizei științifice și metodologice pertinente a literaturii pedagogice și psihologice au fost valorificate în patru etape principale (Fig. 5).

Figura 5. Programul de formare a referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar

Etapa I de conceptualizare a procesului de educație axiologică a elevilor a vizat delimitarea *fundamentelor teoretice privind educația axiologică* și proiectarea *Metodologiei de formare a referențialului axiologic al elevilor*.

Etapa II de elaborare a resurselor metodologice pentru educația axiologică a elevilor a presupus analiza prevederilor curriculare privind educația axiologică în învățământul primar, menit să asigure dezvoltarea cognitivă, emoțională și socială [44]. Din perspectiva interesului cercetării s-a recurs la conceptualizarea și integrarea unei noi discipline opționale „Educația axiologică” pentru învățământul primar. La etapa de elaborare a resurselor metodologice am elaborat *Curriculum disciplinar la decizia școlii la cursul opțional „Educația axiologică”*, care respectă rigorile *Metodologiei privind dezvoltarea curriculumului la decizia școlii*, avizat de Inspectoratul Școlar Județean Argeș pentru anul școlar 2021 – 2022. Scopul cursului opțional vizează formarea referențialului axiologic al micilor școlari prin educația axiologică. Programa pentru opționalul *Educație axiologică* reprezintă o ofertă curriculară proiectată pentru 1 oră/ săptămână, pe durata unui an școlar. Valorile sunt transmise prin mecanismele socializării, dobândind caracter normativ, intră în structura convingerilor, acționând ca repere de orientare valorică.

În cadrul acestei etape de elaborare a resurselor metodologice pentru educația axiologică a elevilor în scopul sprijinirii profesorilor în demersul educational a fost conceptualizat și implementat pentru publicare ghidul metodologic *„Educație axiologică și autoeducație prin învățarea în mediul online”*

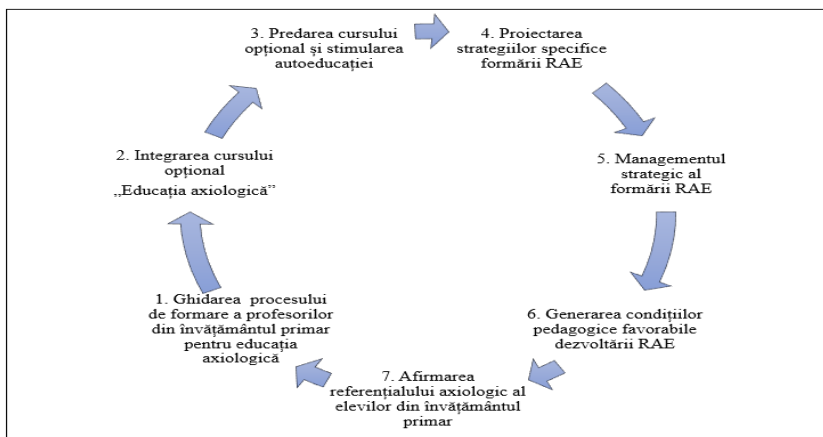
Etapa a III-a de valorificare a experiențelor manageriale din învățământul primar se referă la experiența managerială în calitate de evaluator al Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar, de inspector școlar pentru învățământul primar în cadrul Inspectoratului Școlar Județean Argeș, Director al Școlii Primare Particulare „Echilibria Montessori Education”, și, experiența de Profesor în învățământul primar – predarea cursului opțional „Educație axiologică”, Profesor mentor pentru inserția profesională a profesorilor stagiați. Eficacitatea programului de formare a fost determinată de experiența managerială a subsemnatei ca evaluator, înscris în registrul propriu al experților în evaluare și acreditare, în cadrul Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar, instituție publică de interes național, aflată în coordonarea Ministerului Educației, ce asigură evaluarea calității educației la nivelul întregului sistem național de învățământ [25].

În funcția de Profesor mentor pentru inserția profesională a profesorilor stagiați, în cadrul Programului de formare am contribuit prin comunicare cu profesorii stagiați, inclusiv on-line, la realizarea scopului și a obiectivelor educației axiologice prin atitudine deschisă și pozitivă față de activitatea pedagogică

stimulând conștientizarea de către cadrele didactice a importanței stagiului profesional pentru avansarea în cariera profesională.

Etapa a IV de formare a referențialului axiologic în învățământul primar a vizat **dezvăluirea procesului de educație axiologică** în cadrul ariei curriculare „Consiliere și orientare”, așa cum este prevăzut în Planurile-cadru de învățământ pentru învățământul primar. **Predarea cursului opțional „Educație axiologică” prin orele de Dezvoltare Personală și Educație Civică** a presupus angajarea cadrelor didactice din învățământul primar în cultivarea valorilor general-umane ale elevilor, în primul rând, și a unui sistem recomandabil de valori ce vor spori elevilor respectul de sine asigurându-le o viață bazată pe principiile lumii contemporane. În învățământul primar formarea referențialului axiologic al elevilor comportă un caracter imperativ, determinând presant valorificarea resurselor autoeducației elevilor mici. Educația axiologică se realizează în învățământul primar prin educația civică.

Programul de formare a referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar a fost conceput, proiectat și aplicat la nivelul a șapte clase de elevi din trei școli de nivel primar: Liceul Tehnologic Topoloveni, Școala Primară „Echilibria Montessori Education” Voluntari și Școala Gimnazială „C. Rădulescu-Codin”, Priboieni, și a avut ca scop educația axiologică a elevilor din clasele primare. Programul a fost implementat prin *Metodologia de formare a referențialului axiologic al elevilor orientate spre formarea competenței de dezvoltare personală, socială și a învăța să înveți*.

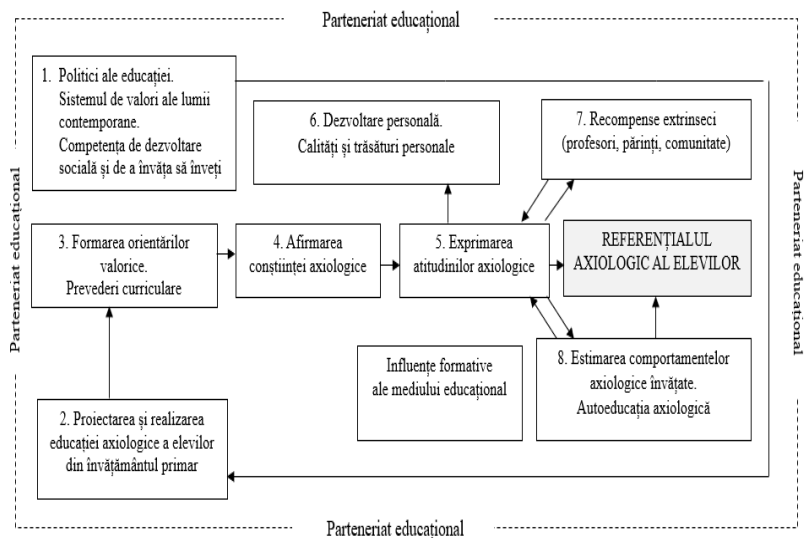

Figura 6. Metodologia de formare a referențialului axiologic al elevilor

Ghidarea activității de formare profesională continuă a cadrelor didactice pentru învățământul primar în planul educației axiologice s-a realizat prin eforturi de monitorizare din perspectiva funcției exercitate de director al școlii primare

Echilibră Montessori Education (an școlar 2020-2021) și director al Liceului Tehnologic Topoloveni (an școlar 2022 – 2023). Activitatea managerială, orientată spre formarea RAE, s-a realizat în cadrul Acordului de colaborare cu Casa Corpului Didactic privind organizarea Workshopului județean „Pregătirea profesională continuă a cadrelor didactice pentru formarea RAE din clasele primare”.

Managementul strategic al procesului de formare profesională continuă a cadrelor didactice din învățământul primar pentru educația axiologică s-a produs în cadrul conceptualizării procesului de formare a RAE prin autoeducație în contextul parteneriatului educațional (Fig. 7).

Figura 7. Procesul de formare prin autoeducație a referențialului axiologic al elevilor

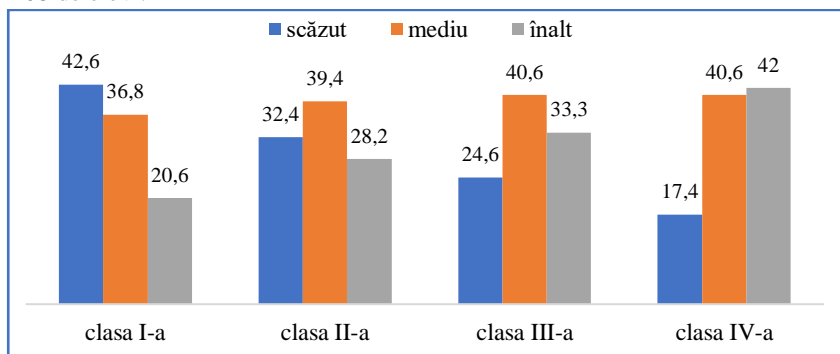
Scopul workshop-ului a constituit realizarea obiectivelor specifice educației axiologice (reperele teoretico-metodologice privind educația axiologică, taxonomii de valori, referențial axiologic, conștiință axiologică, atitudini axiologice, competența de dezvoltare personală, socială și de a învăța să înveți etc). Integrarea în curriculumul școlar a cursului opțional la decizia școlii „Educația axiologică” și stimularea autoeducației axiologice a elevilor din învățământul primar a presupus elaborarea resurselor metodologice pentru educația axiologică a elevilor. Conceptualizarea noii discipline opționale a implicat elaborarea unui curriculum disciplinar la cursul opțional „Educația axiologică” pentru elevii din clasa a II-a.

Generarea condițiilor pedagogice favorabile pentru formarea referențialului axiologic al elevilor s-a realizat prin elaborarea în anul 2021 a ghidului metodologic „Educație axiologică și autoeducație prin învățarea în mediul online”. Conținutul

ghidului reflectă repere conceptuale privind educația axiologică care propune profesorilor informații teoretice despre axiologia educației, conceptul de educație axiologică și clarificări științifice privind esența culturii emoționale a cadrelor didactice ca model în demersul educației axiologice în clasele primare, *reper metodologice privind educația axiologică în învățământul primar*: responsabilitatea profesorilor pentru formarea referențialului axiologic al elevilor și strategii de educație axiologică valorificate la lecțiile de dezvoltare personală și educație civică.

Predarea cursului opțional „Educație axiologică” prin orele de Dezvoltare Personală și Educație Civică s-a produs prin orientarea elevilor spre *achiziția metodologiei autoeducației bazate pe reflecție* angajând următoarele metode de cultivare a autoeducației: autocontrolul (autoobservația, autoanaliza, introspecția), autostimularea (autoconvingerea, autocomanda, autocritica, autosugestia, exemplul, jocul autoexersarea etc), și de stimulare a creativității elevilor.

Dinamica pozitivă a formării referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar se reflectă în creșterea evidentă a rezultatelor experimentale în clasele a II-a, a III-a și a IV-a. În clasa a II-a (anul 2019 – 2020) evaluarea nivelului de formare a referențialului axiologic a fost realizată în baza valorilor competenței de dezvoltare personală, socială și de a învăța să înveți pe GE format din 68 de elevi.

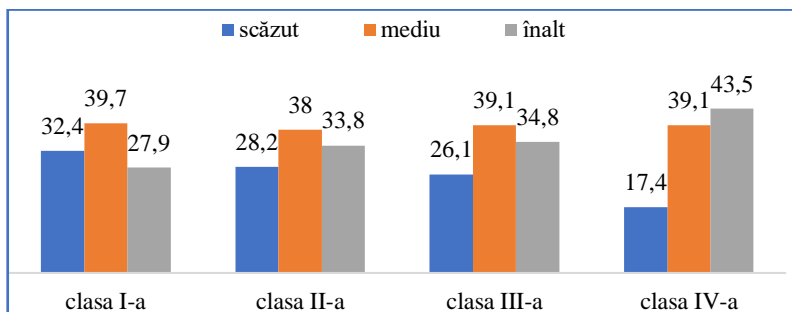

Figura 8. Niveluri de dezvoltare a empatiei și de gestionare a conflictelor în dinamica formării CDPSÎÎ (clasele I-IV, GE)

Dezvoltarea competențelor socio-afective presupune învățarea empatiei pentru asigurarea eficienței personale în gestionarea conflictelor interpersonale. Motivele nedezvoltării elevilor în acest sens la nivelul claselor primare este, în primul rând, experiența socială modestă a acestora.

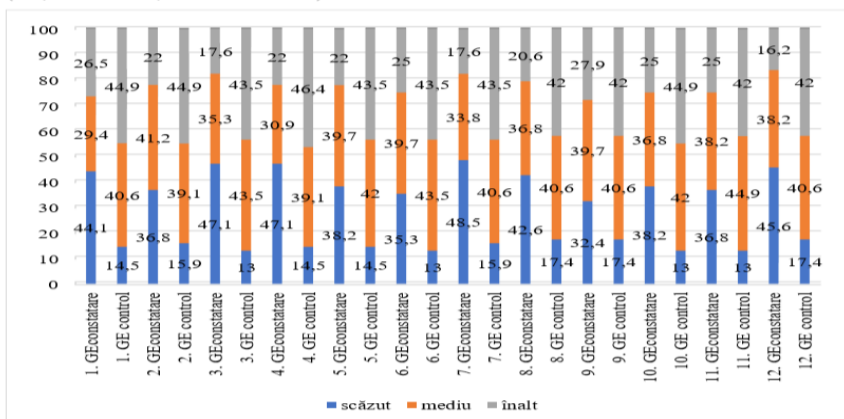
Responsabilitatea constituie o valoare absolut necesară pentru elevi în evantaiul activităților în care sunt antrenați elevii la debutul școlar (Fig. 9).

Figura 9. Niveluri de dezvoltare a onestității și responsabilității în dinamica formării CDPSÎ (clasele I-IV), GE

Datele prezentate în figură (doar 42,0 % dintre elevi cu nivel înalt al responsabilității) scot în evidență problematica lumii contemporane și obligațiunea profesorilor de a crea un mediu prietenos, constructiv și stimulat de asumare a responsabilităților de către elevi în timpul activităților școlare și de a oferi modele pozitive de conduită și interrelaționare. Nivelul competenței de dezvoltare personală, socială și de a învăța să înveți, plan comparat (GE, clasele I-IV, anii 2018-2022).

Figura 10. Nivelurile competenței de dezvoltare personală, socială și de a învăța să înveți a elevilor din grupul experimental: comparare etapa constatare (68 de elevi – clasa I) - etapa control și (69 de elevi - clasa IV-a)

Conform datelor obținute la etapa de control la evaluarea competențelor de dezvoltare personală, socială și de a învăța să înveți se observă sporirea semnificativă a datelor în grupul experimental comparativ cu GC. La etapa de validare a Programului de formare prin autoeducație a RAE din clasele primare datele experimentale demostrează dinamica pozitivă a valorilor experimentale confirmând ipoteza înaintată pentru cercetare în cauză.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea teoretico-experimentală a procesului de formare a referențialului axiologic al elevilor a permis stabilirea cadrului conceptual al demersului investigațional privind conținutul științific al referențialului axiologic al elevilor. Sinteza și interpretarea reperelor teoretice din literatura pedagogică și a rezultatelor cercetării experimentale privind formarea referențialului axiologic al elevilor (RAE) au confirmat actualitatea și importanța temei investigate, atingerea scopului și a obiectivelor, demonstrează noutatea și originalitatea științifică, valoarea teoretică și aplicativă a cercetării, argumentele fiind expuse în concluziile ce urmează.

1. Cercetarea teoretică a problematicii complexe a filosofiei și axiologiei educației privind taxonomia valorilor, educația axiologică și descrierea evoluției semnificației științifice a referențialului axiologic al elevilor a condus la identificarea unor definiții incerte ale RAE. În același timp, ***au fost descoperite semnificații relevante ale termenului de referențial axiologic, nevalorificate suficient*** în literatura de domeniu, ***care au stimulat ideea privind necesitatea conceptualizării referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar***. Ca urmare a interpretărilor teoretice ale valorilor specifice învățământului primar a fost definit ***referențialul axiologic al elevilor***, prin care înțelegem un sistem de valori determinate curricular, în baza finalităților stabilite istoric în documentele de politici ale educației. În acest context politicile educației în aria educației axiologice înregistrează tendințe de reconsiderare a sistemului de valori dezirabile în profilul absolventului de învățământ primar (Cap. 1, subcap. 1.1 și 1.2) [55], [63], [64], [66], [67], [68], [72].

2. Științific ***a fost demonstrat că în circumstanțele crizei globale a educației, în general, și a crizei valorilor***, în special, în societatea contemporană ***în fața sistemului de învățământ este avansată misiunea extrem de importantă de a forma elevilor din învățământul primar un sistem de valori integrate într-un referențial axiologic*** în acord cu prevederile curriculare. Din aceste considerente, ***a fost stabilit cadrul curricular al formării referențialului axiologic al elevilor, au fost determinate orientările curriculare și realitățile procesuale vizând educația axiologică în învățământul primar din România și R. Moldova***. Conflictele de natură axiologică (intra- și interpersonale) creează impedimente în formarea conștiinței și a atitudinilor axiologice. Din această perspectivă se impune valorificarea pertinentă a parteneriatului școală-familie-comunitate pentru orientarea elevilor spre învățarea referențialului axiologic prin autoeducație ce asigură formarea referențialului axiologic al personalității elevilor în spiritul provocărilor lumii contemporane (Cap. 2, subcap. 2.1 și 1.2) [55], [57], [60], [61], [62].

3. În condițiile societății contemporane vulnerabilitatea axiologică a elevilor mici devine tot mai evidentă planificarea educației axiologice la nivelul activităților

educaționale orientate spre explorarea unor strategii educative cu înalt potențial de influență benefică asupra dinamicii orientărilor axiologice. În acest scop ***au fost stabilite particularitățile și nivelurile de formare a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare*** (Cap. 2, subcap. 2.1 și 1.2) [52], [56], [69], [71].

4. ***Educația axiologică a elevilor din învățământul primar*** implică valorificarea ***principiilor aferente educației***, în general: *principiul axiologiei educației* care se referă la cultivarea consecvență a unui sistem de valori în cadrul referențialului axiologic al personalității elevilor; *principiul orientării educației spre finalitățile culturale*; *principiul exemplului*; *principiul utilității*; *principiul schimbărilor permanente etc.* Debutând în cercetare cu ideea despre caracterul continuu al învățării sistemului de valori ale personalității umane, la baza configurării științifice a Modelului conceptual al RAE au stat fundamentele teoretice ale RAE ce au creat premise pentru valorificarea pertinentă a unor concepte (valoare, orientări valorice, referențial axiologic), teorii pedagogice (valorilor, încrederii, integralizării orientărilor valorice etc), modele (educației bazate pe inteligență emoțională), paradigme (umanistă, constructivistă etc), principiile formării orientărilor valorice și mecanisme de formare a orientărilor valorice, promovate metodologic de teoria învățământului primar. Întemeiat teoretic în baza unor fundamente epistemologice, inclusiv, conceptul de valori, modele ale referențialului axiologic, Teoria integralității orientărilor axiologice, conceptul de educație axiologică) ***a fost elaborat un nou Model conceptual al referențialului axiologic al elevilor*** constituit în baza unui sistem de valori stipulate curricular, în acord cu documentele de politici ale educației: respect, bunătate, autoeducație, reflecție, gestionarea resurselor, managementul învățării, reziliența, creativitatea, excelența, asertivitatea, empatia, spiritul inovator, autonomia, integritatea și responsabilitatea (Cap. 2, subcap. 2.2) [51], [57], [63], [72].

5. Educația axiologică a elevilor pe direcția învățării sociale a valorilor angajează ***mecanismul constituirii etapizate a referențialului axiologic în învățământul primar, elaborat în cercetare cu scopul delimitării unui ansamblu de acțiuni interdependente (conștientizarea, înțelegerea și explicația valorilor, dezvoltarea semnificației valorilor, exprimarea atitudinilor axiologice, filtrul trăsăturilor de personalitate, reflecția axiologică și autoeducația) ce asigură afirmarea axiologică a personalității și validarea socială a conduitei axiologice a elevilor.*** Parcursul constituirii referențialului axiologic facilitează consolidarea trăsăturilor caracteriale ale personalității elevilor, generate de orientările valorice specifice vârstei din perspectiva politicilor educației, în context axiologic social (Cap. 2, subcap. 2.2).

6. ***Experimentul pedagogic*** realizat asupra unui eșantion de elevi și profesori din învățământul primar ***a permis formularea unor concluzii științifice***

privind dificultățile profesorilor în proiectarea și realizarea educației axiologice în perspectiva formării referențialului axiologic al elevilor. A fost elaborată și aplicată metodologia cercetării (chestionar – profesori și fișa de evaluare a RAE) care a permis identificarea opiniilor profesorilor privind valența autoeducației în formarea referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar (Cap. 2, subcap. 2.1.1 și 2.1.2).

7. Pornind de la ideea că formarea referențialului axiologic al elevilor este caracteristică oricărei vârste și se manifestă specific, *s-a constatat necesitatea inițierii procesului de formare a referențialului axiologic* în cadrul disciplinelor Dezvoltare personală, Educație civică și prin demersul de infuzionare în curricula școlară a disciplinei opționale Educație axiologică pentru elevii din învățământul primar. În scopul stimulării motivației elevilor pentru autoeducație *a fost elaborat și valorificat experimental Programul de formare a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare*, autoeducația reprezentând un proces orientat spre autoformarea conștiinței axiologice care generează comportamente axiologice dezirabile, consolidarea sistemului de valori, schimbarea pozitivă și desăvârșirea personalității umane. Pentru susținerea metodologică a profesorilor în demersul de formare a RAE au fost elaborate resurse curriculare (curriculum disciplinar și ghid metodologic la disciplina Educație axiologică). *Problema științifică soluționată în cercetare* constă în clarificarea valorilor RAE descrise în cadrul Modelului conceptual al RAE și validarea experimentală a Programului de formare a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare care a asigurat dinamica valorilor experimentale, fapt ce constituie dovada eficacității programului (Cap. 3, subcap. 3.1. și 3.2) [53].

RECOMANDĂRI:

Cercetătorilor în domeniu:

- studiul valorilor RAE la alte etape de vârstă;
- cercetarea raportului educație-autoeducație în formarea RAE;
- elaborarea indicatorilor și a criteriilor de evaluare a RAE;
- cercetarea succesului unor programe de cultivare a valorilor general-umane (de exemplu: autocunoasterea, luarea deciziilor, rezolvarea de probleme, rezolvarea creativă a conflictelor, comunicarea);
- analiza critică a efectelor pozitive ale implementării unor programe de formare a RAE.

Profesorilor pentru învățământul primar:

- documentarea permanentă privind noile metodologii ale educației axiologice;
- proiectarea educației axiologice pentru formarea RAE prin autoeducație;
- oferirea de sprijin elevilor prin metode specifice în demersul de autoformare a referențialului axiologic prin autoeducație;
- conștientizarea de către profesori a statutului de model de conduită axiologică pentru elevi;

- încurajarea autoeducației elevilor la înregistrarea oricărui progres în dezvoltarea RAE.

Bibliografie

1. AFANAS, A. *Formarea profesională continuă a cadrelor didactice: repere conceptuale și metodologice*. Monografie. Chișinău: (Tipogr. „Print Caro”), 2021. 236 p. ISBN 978-9975-56-878-4.
2. Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă. [citat 11.06.2023]. Disponibil: <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/agenda-de-dezvoltare-durabila-2030>
3. ANDREI, P. *Filosofia valorii*. Iași: Polirom, 1997. 240 p. ISBN 973-683-017-9.
4. ANTOCI, D. *Teoria și metodologia formării orientărilor valorice la adolescenți și tineri*: Teză de doctor habilitat în științe ale educației. Chișinău, 2022. 220 p. ISBN 978-9975-56-811-1.
5. ANTOCI, D. *Educația prin valori și pentru valori: Suport de curs*. Chișinău: (Tipografia „Pulsul Pieții”), 2018. 260 p. ISBN 978-9975-3223-3-1.
6. ANTOCI, D. Educație axiologică: tradiție versus postmodernitate. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective. Pedagogia Școlii Superioare și Psihopedagogie și Pedagogie în Învățământul Preșcolar și Primar, Vol. 2, 29-30 septembrie 2020*. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, pp. 16-20. ISBN 978-9975- 76-313-4.
7. BARBĂNEAGRĂ, Al. Tendințe de reconstrucție a paradigmei de formare a cadrelor didactice din perspectiva pedagogiei interculturale în Republica Moldova. În: *Diversitatea lingvistică și dialogul intercultural în procesul de comunicare*, Conf. Șt. Naț. cu participare intern., 29 mar. 2013. Chișinău. Chișinău (Tipogr. „Garomont-Studio”), 2013. pp. 211-218. ISBN 978-99754442-9-3.
8. BÂRSĂNESCU, Ș. *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*. Ediția a II-a. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1976. 370 p.
9. BEȚIVU, A. *Formarea stilului existențial al adolescenților în contextul crizei valorilor*: teza de doctor în științe ale educației. Chișinău, 2021. 226 p.
10. BOROZAN, M., BEȚIVU, A. *Filosofia educației. Note de curs*. Bălți: Tipografia din Bălți, 2021. 158p. ISBN 978997532515-8.
11. BUCUN, N., PALADI, O. Globalizarea și cercetarea psihopedagogică. În: *Materialele Conferinței Științifice „Curriculumul școlar: provocări și oportunități de dezvoltare”, IȘE, 7-8 decembrie 2018*. Chisinau: Institutul de Științe ale Educației, 2018, pp. 495-498. ISBN 978-9975-48.
12. CALLO, T. Modernitatea axiologică a pedagogiei kantiene. Întoarcere în viitor. În: *Univers Pedagogic*. 2010, nr. 3, pp. 14-20. ISSN 1811-5470.

13. Codul Educației al Republicii Moldova: nr. 152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.10.2014, nr. 319-324, art nr. 634 [citat 12.06.2023]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355156>
14. COJOCARU-BOROZAN, M. *Teoria culturii emoționale*. Chișinău: UPSC, 2010. 239 p. ISBN 978-9975-46-066-8.
15. CRISTEA S. *Concepte pedagogice fundamentale, vol. 1, Pedagogia / Științele pedagogice / Științele educației*. București: Didactica Publishing House, 2016. 108 p. ISBN: 9786066833776.
16. CRISTEA, S. *Concepte fundamentale în pedagogie, vol. 2, Educația. Concept și analiză*, București: Didactica Publishing House, 2016. 117 p. ISBN:9786066833783.
17. CUCOȘ, C. *Pedagogie și axiologie*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995. 160 p. ISBN 973-30-4398-2.
18. *Curriculum național. Învățământul primar. Chișinău: Lyceum, 2018 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”)*. 212 p. ISBN 978-9975-3258-0-6.
19. CUZNEȚOV, L. *Educație prin optim axiologic. Teorie și practică*. Chișinău: Primex-Com SRL, 2010. 160 p. ISBN 978-9975-4073-2-8.
20. GAGIM, I. *Studii de filosofia educației*. Bălți: Editura Univ. de Stat „Alecu Russo”, 2017. 160 p. ISBN 978-9975-50-191-0..
21. HADÎRCĂ, M. Educația și criza de valori. În: *Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*. 2010, nr. 3(61), pp. 2-6. ISSN 1810-6455.
22. HADÎRCĂ, M. Dezvoltarea curriculumului școlar din perspectivă axiologică. În: *Curriculumul școlar: provocări și oportunități de dezvoltare, 7-8 decembrie 2018*, Chișinău. Chisinau: Institutul de Științe ale Educației, 2018, pp. 279-285. ISBN 978-9975-48.
23. ILUȚ, P. Structurile axiologice din perspectivă psihosocială. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1995. 157 p. ISBN-973-30-4892-5.
24. ILUȚ, P. *Valori, atitudini și comportamente sociale: teme actuale de psihosociologie*. Iași: Polirom, 2014. 256 p. ISBN 973-681-763-6.
25. *Învățământ primar* [online]. [citat 12.01.2022]. Disponibil: <https://edu.ro/invatamant-primar>
26. Legea educației naționale nr. 1/2011 din 05.01.2011, Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 18 din 10 ianuarie 2011. Disponibil: [https://legeaz.net/legea-educatiei-nationale-1-2011/art-2\(4\)](https://legeaz.net/legea-educatiei-nationale-1-2011/art-2(4))
27. Legea învățământului Nr. 547 din 21-07-1995. În: Monitorul Oficial al RM Nr. 62-63 art. 692 din 09-11-1995. Versiune în vigoare din 08.09.2006 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=16717&lang=ro

28. MARGA, A. *Educația responsabilă. O viziune asupra învățământului românesc*. București. Editura Niculescu, 2019. 392 p. ISBN: 978-606-38-0314-7.
29. MOVILA, V. Rolul valorilor în dezvoltarea personală a tinerilor. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe sociale. 9-10 noiembrie 2017*, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2017, pp. 388-391.
30. PAPUC, L. Cultura valorificării autoeducației în știința pedagogică. În: *Inițiere în cariera profesională*. L. Papuc, L. Sadovei, M. Cojocaru-Borozan [et al.]. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2013. 156 p. pp.38-75. ISBN 978-9975-46-169-63
31. PÂSLARU, V. *Educație și identitate: Termeni de referință*. Chișinău: Știința, 2021. 244 p. ISBN 978-9976-85-317-0.
32. PÂSLARU, V. Valoare și educație axiologică: definiție și structurare. În: *Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*. 2006, 1(35), pp. 5-10. ISSN 1810-6455.
33. *Repere pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea curriculumului național. Document de politici educaționale. România. [citată 12.06.2023]. Disponibil: https://www.edu.ro/sites/default/files/DPC_31.10.19_consultare.pdf*
34. SILISTRARU, N. *Etnopedagogie și educație*. Chișinău (CEP UST), 2021. 407 p. ISBN 978-9975-76-295-3.
35. Strategia de dezvoltare „Educația 2030”. Chișinău, Monitorul Oficial Nr. 134-137 art. 289, 2023. https://mecc.gov.md/sites/default/files/concept_strategie_program_de_implem_tare_educatia_2030.pdf
36. Strategia națională de dezvoltare „Moldova europeană 2030” [online]. [citată 12.02.22] Disponibil: <https://gov.md/ro/moldova2030>
37. ȘOVA, T., PAREA, A. *Dezvoltarea emoțională a elevilor claselor primare: Ghid metodologic pentru cadre didactice și părinți*. Bălți, 2020. 110 p. ISBN 978-9975-3478-4-6.
38. ȚÂMPĂU, V. De la epistema valorii la educația axiologică. În: *Pledoarie pentru educație – cheia creativității și inovării*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 1-2 noiembrie 2011, Chișinău. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, (Tipogr. „Print Caro” SRL), 2011, pp. 302-306. ISBN 978-9975-56-010-8.
39. ȚURCAN–BALȚAT, L. *Formarea cadrelor didactice prin valorile toleranței*. Ch.: Tip. UPS „I. Creangă”, 2015. 324 p. ISBN 978-9975-46-242-6.
40. VIANU, T. *Introducere în teoria valorilor*. București: Albatros, 1997. 136 p. ISBN: 973-24-0441-8.
41. VOICU, B. *Valorile și sociologia valorilor*. Iași, 2008. 40 p.

42. ZLATE, M. *Fundamentele psihologiei*. Iași: Polirom, 2009. 336 p. ISBN: 978-973-46-1520-9.

În limba străină:

43. BIEDENBACH, T., JACOBSSON, M. The open secret of values: the roles of values and axiology in project research. In: *Project Management Journal*. 2016, 47 (3), pp. 139-155.

44. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. In: *Official Journal of the European Union*. 2018, C 189/1 [citat 11.01. 2023] Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&rid=7) .

45. HART, S. L. Axiology-Theory of Values. In: *Philosophy and Phenomenological Research*. 1971, vol. 32, No. 1, pp. 29-41.

46. OPREA, I.M. Self-education and Lifelong Learning. In: *INTCESS 2021- 8th International Conference on Education and Education of Social Sciences, 2021, 2, 1-3*. [citat 10.08.2023]. ISBN: 978-605-06286-1-6. DOI: 10.51508/intcess.2021157

47. STAN, M. M. The relationship of learning styles, learning behaviour and learning outcomes at the Romanian students. In: *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2015, vol. 180, pp. 1667-1672, ISSN: 1877-0428 [citat 11.08.2023]. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.05.062

48. ЕРОХИН, Н. С. Аксиологический подход – ведущий фактор совершенствования процесса художественного воспитания учащейся молодежи в учреждениях культуры и образования. [citat 29.11.2022]. Disponibil: <http://www.art-education.ru/electronic-journal/aksiologicheskiiy-podhod-vedushchiy-faktor-sovershenstvovaniya-processa>

49. МУРТАЗИН, Р.А. Развитие аксиологического потенциала студентов университета в системе студенческого самоуправления. В: *Мир науки, культуры, образования*. 2011, № 2 (27), с. 198-202. ISSN 1991-5497.

50. САМОХВАЛЮБА, А. Г. *Ступени самовоспитания личности: учеб.-метод. пособие*. Кострома: Костром гос. ун-т, 2017. 178 с. ISBN 978-5-8285-0921-8.

LISTA PUBLICAȚILOR AUTORULUI PE TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice:

51. BICULESCU, F.-T. Modelul conceptual al referențialului axiologic al elevilor din clasele primare. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*. 2023. Chișinău, 2023, nr. 9(129), pp. 54-60. ISSN 1857-2103 / E-ISSN 2345-1025.

52. **BICULESCU, F.-T.** Studiul experimental constatativ al dinamicii valorilor competenței de dezvoltare personală, socială și de a învăța să înveți a elevilor din învățământul primar. În: *Acta et commentationes (Științe ale Educației)*. 2022, nr. 4(30), pp. 182-190. ISSN 1857-0623 / ISSN 2587-3636.
53. **BICULESCU, F.-T.** Programul de formare a referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar. În: *Revista de Teorie și Practică Educațională Didactica Pro...*, nr. 1 (137), 2023. pp.23-28. ISSN 1810-6455.
54. **BICULESCU, F.-T.** Autoeducația și dezvoltarea emoțională, În: *Actori pe scena educației, Revistă de cultură și educație*. 2020, nr. 93, pp. 41 – 43. ISSN 1842–659X.
55. **BICULESCU, F.-T.** Cadrul epistemologic al competențelor privind formarea referențialului axiologic al elevilor, prin autoeducație pentru prevenirea conflictelor școlare. În: *Condeie Didactice, Revistă educațională cu apariție la nivel național dedicată cadrelor didactice*. 2022, nr. 42, pp. 10 – 14. ISSN 2344 – 5246.
56. **BICULESCU, F.-T.** Formarea referențialului axiologic la micii școlari prin autoeducație. În: *Condeie Didactice, Revistă educațională cu apariție la nivel național dedicată cadrelor didactice*. 2022, nr. 42, pp. 14 – 19. ISSN 2344 – 5246.
57. **BICULESCU, F.-T.** Formele de educație axiologică a școlărilor mici. În: *Actori pe scena educației, Revistă de cultură și educație*. 2020, nr. 93, pp. 57 – 58. ISSN 1842–659X.
58. **BICULESCU, F.-T.** Prin educație pentru dezvoltare emoțională spre autoeducație și prevenirea conflictelor. În: *Condeie Didactice, Revistă educațională cu apariție la nivel național dedicată cadrelor didactice*. 2021, nr. 36, pp. 14 – 19. ISSN 2344 – 5246.
59. **BICULESCU, F.-T.** Formarea referențialului axiologic din perspectivă evolutivă, În: *Catedra, Revista cu publicații periodice de informație și cultură*. 2021, nr. 3, pp. 120 – 122. ISSN 2784 – 0158.
60. **BICULESCU, F.-T.** Unele repere teoretice privind autoeducația și rolul ei în prevenirea conflictelor școlare, În: *Actori pe scena educației, Revistă de cultură și educație*. 2020, nr. 93, pp. 51 – 53. ISSN 1842–659X.

Articole în lucrările conferințelor științifice internaționale:

61. **BICULESCU, F.-T.** Abordarea creativă a predării, învățării, evaluării în vederea formării referențialului axiologic în învățământul preuniversitar prin intermediul tehnologiilor inovative. In: *Educația din perspectiva conceptului Clasa Viitorului: Culegere de articole ale conferinței naționale științifice cu participare internațională (NSCIP), 27 noiembrie 2020, Chișinău. Chișinău (Tipogr. „Garomont-Studio”)*, 2021, pp. 141-153. ISBN 978-9975-3461-1-5.

62. **BICULESCU, F.-T.** Contribuția creativității la educația axiologică din perspectiva prevenirii conflictelor școlare. În: *Geniu, talent, creativitate - o perspectivă socio-culturală*: Lucrările Conferinței Științifice Internaționale „Geniu, talent, creativitate”, Volumul II, Ediția a-XIII-a. 2022. România: Iași, pp. 54-61. ISBN 978-606-685-906-6.
63. **BICULESCU, F.-T.** Metode de eficientizare a autoeducației la școlarul mic folosite în predarea on-line. În: *Lucrările Conferinței Naționale a Profesorilor „Educația la Timpul Viitor”* organizată de Facultatea de Științe ale Educației, Științe Sociale și Psihologie, Universitatea din Pitești, România, 12 decembrie 2020. Pitești: Editura Ars Libri, Buzoești 2022, pp. 24 – 26, ISSN 2821 – 4994 ISSN-L 2821 – 4994.
64. **BICULESCU, F.-T.** O abordare axiologică în gestionarea conflictelor școlare. În: *La diversité-espace de liberté et de création*, volum de studii și de cercetări al Simpozionului Științific de Totalizare cu participare internațională „La diversité - espace de création / diversity- an expression of creativity”. București: Editura Academia Publishing House, 2022, pp. 86 – 89. ISBN 978-1-7374066-2-4.
65. **BICULESCU, F.-T.** Profesorul – creator de conținut interactive. În: *Dezvoltarea personală, volum de materiale a Conferinței Naționale cu participare Internațională, Ediția I, Pitești, 31 octombrie 2020*. Pitești: Editura Ars Libri, 2020. ISBN 978-606-36-1471-2.
66. **BICULESCU, F.-T.** Repere teoretice privind educația axiologică. În: *Caleidoscop Didactic Teleormănean*. Ediție specială dedicată Conferinței Naționale ”Credem în Educație”, octombrie 2021. Alexandria: Editura Casei Corpului Didactic Teleorman, 2021, pp. 16 – 18. ISSN – 2558 – 8893.
67. **BICULESCU, F.-T.** Repere teoretico–metodologice privind dezvoltarea autoeducației școlarului mic. În: *Inovație, creativitate și management în sec. XXI*. Ediția a V-a a Conferinței Multidisciplinare Internaționale ICM VI 2021. UK: Editura Nielsen, pp. 33-36. ISBN – 978-1-9160956-3-2.
68. **BICULESCU, F.-T.** Repere teoretico-metodologice privind conflictul în mediul școlar. În: *Educația în era digitală, Culegere de materiale prezentate în cadrul Simpozionului național Reziliența versus educația în era digitală-Simpozion Național, Webinar de formare-Lectorat tematic*. 2021. Buzău: Editura Editgraph. pp. 13-16. ISBN 978-606-9743-18-8.
69. **BICULESCU, F.-T.** Strategii didactice utilizate în formarea referențialului axiologic la școlarii mici, În: *Dezvoltarea personală, volum de materiale a Conferinței Naționale cu participare Internațională, Ediția I, Pitești, 31 octombrie 2020*. Editura Ars Libri, 2020. ISBN 978-606-36-1471-2.

Articole în lucrările conferințelor științifice naționale:

70. **BICULESCU, F.-T.** Soluționarea conflictelor școlare prin comunicare didactică eficientă. În: *Educația incluzivă: dimensiuni, provocări, soluții: materialele conferinței științifico-practice, Ediția a V-a, Bălți, 18 octombrie 2019*. Bălți: Tipografia din Bălți, 2019 pp. 229-239. ISBN 978-9975-3302-8-2.
71. **BICULESCU, F.-T.** Reprezentările cadrelor didactice din România privind educația axiologică a elevilor din învățământul primar. În: *Conferința științifică internațională "Cultura cercetării pedagogice: provocări și tendințe contemporane", Ed. 1-a, vol. 5, 5-6 iunie 2021*. Chișinău: UST, 2021. pp. 5-16. ISBN 978-9975-76-345-5.
72. **BICULESCU, F.-T.** Idei și soluții de formare a referențialului axiologic în învățământul primar din România, prin intermediul tehnologiilor inovative. În: *Educația din perspectiva conceptului Clasa Viitorului: Culegere de articole ale Conferinței Științifice Naționale cu participare Internațională (NSCIP), 12-13 noiembrie 2021, Chișinău*. Chișinău (CEP UPSC), 2021. pp. 23-24. ISBN 978-9975-46-583-0.
73. **BICULESCU, F.-T.** Development of the axiological frame of reference of the young student through self-education, In: *Dezvoltarea personală, volum de materiale a Conferinței Internaționale, Ediția I, 2022, Pitești*. Pitești: Editura Ars Libri, 2022. ISSN 2821 – 6474.
74. **BICULESCU, F.-T.** Formation of the axiological referential of the students through the school curriculum. In: *Implicarea studenților, masteranzilor și doctoranzilor în activități de cercetare dezvoltate de mediul asociativ: provocări și soluții, 24 iunie 2021, Chișinău*. Chișinău: Editura UPS „Ion Creangă”, 2021. pp. 352-358. ISBN 978-9975-46-558-8.
75. SANDA, A., **BICULESCU, F.-T.** et. al. *Educație axiologică și autoeducație prin învățarea în mediul online: Ghid metodologic în domeniul inovării didactice: Ghid inovativ de bune practici privind implementarea educației digitale în sistemul de învățământ actual*. Pitești: Asociația pentru Educație și Promovarea Activităților Didactice, 2021, ISBN 978-606-41-1317-7

ADNOTARE

Biculescu Florina Teodora

„Formarea referențialului axiologic al elevilor prin autoeducație”, teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2023

Structura tezei include: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 213 de surse, adnotare (română, engleză), concepte-cheie, lista abrevierilor, 140 pagini de text de bază, 6 tabele, 35 figuri, 12 anexe.

Publicații la tema tezei: 25 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: valori, referențial axiologic al elevilor, educație axiologică, formare, autoeducație, elevi, profesori, învățământ primar.

Domeniul de studiu: Teoria generală a educației.

Scopul cercetării constă în determinarea reperelor teoretice și conceptuale privind referențialul axiologic, educația axiologică și elaborarea Programului de formare a referențialului axiologic prin autoeducație la elevii din clasele primare.

Obiectivele investigației: identificarea fundamentelor teoretice privind valorile, referențialul axiologic și educația axiologică, autoeducație; descrierea evoluției semnificației științifice a referențialului axiologic al elevilor; elucidarea orientărilor curriculare, a procesualității educației axiologice și a valenței autoeducației în formarea referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar; stabilirea particularităților și nivelurilor de formare a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare; conceptualizarea teoretică a unui Model conceptual al referențialului axiologic al elevilor; elaborarea și validarea experimentală a Programului de formare prin autoeducație a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare; elaborarea concluziilor și recomandărilor.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării constă în: determinarea reperelor teoretice privind valorile, referențialul axiologic și educația axiologică; descrierea evoluției semnificației științifice a referențialului axiologic al elevilor; elaborarea și întemeierea științifică a Modelului conceptual al referențialului axiologic al elevilor; elaborarea noilor cunoștințe științifice (definirea conceptului referențial axiologic); descrierea valorilor referențialului axiologic al elevilor și formularea concluziilor științifice privind formarea referențialului axiologic al elevilor din învățământul primar.

Rezultate obținute ce contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante în cercetare vizează: reperele teoretice privind referențialul axiologic, evoluția semnificației științifice a referențialului axiologic, Modelul conceptual al referențialului axiologic al elevilor, definirea conceptului referențial axiologic, argumente științifice privind valența autoeducației în formarea referențialului axiologic al elevilor, instrumentele de cercetare a referențialului axiologic, Programul de formare prin autoeducație a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare ce au contribuit la dezvoltarea teoriei generale a educației.

Semnificația teoretică a cercetării este argumentată prin: identificarea unor idei relevante privind formarea referențialului axiologic al elevilor în documentele de politici ale educației, elucidarea prevederilor curriculare și a unor realități procesuale privind educația axiologică în învățământul primar din România și R. Moldova; descrierea abordărilor teoretice și a unor modele teoretice ale referențialului axiologic; identificarea orientărilor științifice în evoluția conceptului de referențial axiologic; definirea conceptului de referențial axiologic, conceptualizarea teoretică a Modelului conceptual al referențialului axiologic al elevilor și formularea unor concluzii științifice privind educația axiologică în învățământul primar.

Valoarea aplicativă a cercetării rezultă din: stabilirea particularităților și a nivelurilor de formare a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare; elaborarea instrumentelor de cercetare a referențialului axiologic al elevilor și a reprezentărilor profesorilor, descrierea opiniilor profesorilor privind valența autoeducației în formarea referențialului axiologic al elevilor; evaluarea referențialului axiologic al elevilor; elaborarea și validarea experimentală a Programului de formare prin autoeducație a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare; elaborarea concluziilor și recomandărilor metodologice privind educația axiologică în învățământul primar.

Implementarea rezultatelor științifice a fost realizată prin validarea experimentală a referențialului axiologic al elevilor și a Programului de formare prin autoeducație a referențialului axiologic al elevilor din clasele primare în Liceul Tehnologic Topoloveni, Școala Primară „Echilibria Montessori Education”, Voluntari și Școala Gimnazială „C. Rădulescu-Codin”, Priboieni din România.

ANNOTATION

Biculescu Florina Teodora

“Formation of the axiological referential of students through self-education”, PhD thesis in educational sciences, Chisinau, 2023

The structure of the thesis includes: introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 213 sources, annotation (Romanian, English), key concepts, list of abbreviations, 140 pages of basic text, 6 tables, 35 figures, 12 appendices.

Publications on the topic of the thesis: 25 scientific papers.

Keywords: values, axiological reference of students, axiological education, formation, self-education, students, teachers, primary education.

Field of study: General theory of education

The purpose of the research is to determine the theoretical and conceptual benchmarks regarding the axiological referential, the axiological education and the development of the axiological referential training program through self-education for primary school students.

Objectives of the investigation: identification of the theoretical foundations regarding values, axiological referential and axiological education; description of the evolution of the scientific meaning of the students' axiological referential; the elucidation of the curricular orientations, the processuality of axiological education and the value of self-education in the formation of the axiological referential of primary education students; establishing the particularities and levels of formation of the axiological referential of primary school students; elaboration of the Conceptual Model of the axiological referential of students; the development and experimental validation of the Program of formation of the axiological referential of primary school students through self-education; formulating conclusions and recommendations.

The scientific novelty and originality of the research consists in: determining theoretical benchmarks regarding values, axiological referential and axiological education; describing the evolution of the scientific meaning of the students' axiological referential; the elaboration and scientific foundation of the Conceptual Model of the axiological referential of students; the development of new scientific knowledge (definition of the axiological referential concept); the description of the RAE values and the formulation of scientific conclusions regarding the formation of the primary school students' axiological referential.

Results obtained that contribute to the solution of an important scientific problem in the research aim at: theoretical benchmarks regarding the axiological referential, the evolution of the scientific meaning of the axiological referential, the Conceptual Model of the axiological referential of students, the definition of the axiological referential concept, scientific arguments regarding the value of self-education in the formation of the axiological referential of students, the research tools of the axiological referential, the Program of formation of the axiological referential of primary school students through self-education which contributed to the development of the general theory of education.

The theoretical significance of the research is argued through: the identification of relevant ideas regarding the formation of the axiological referential of the students in the education policy documents, the elucidation of the curricular provisions and some procedural realities regarding the axiological education in primary education in Romania and the Republic of Moldova; description of theoretical approaches and some theoretical models of axiological referential; the identification of scientific guidelines in the evolution of the axiological referential concept; defining the concept of axiological referential, theoretical conceptualization of Conceptual Model of the axiological referential of students and formulating some scientific conclusions regarding axiological education in primary education.

The applied value of the research results from: establishing the particularities and levels of formation of the axiological referential of primary school students; the development of research tools for the students' axiological referential and the teachers' representations, the description of the teachers' opinions regarding the value of self-education in the formation of the students' axiological referential; evaluation of the students' axiological referential; the elaboration and experimental validation of the self-education training program of the axiological referential of primary school students; elaboration of methodological conclusions and recommendations regarding axiological education in primary education.

The implementation of the scientific results was achieved through the experimental validation of the axiological referential of the students and of the self-educational training program of the axiological referential of the primary school students in the Topoloveni Technological High School, the “Ebilibria Montessori Education” Primary School, Voluntari and the “C. Rădulescu-Codin”, Priboieni, Romania

BICULESCU Florina Teodora

„Formarea referențialului axiologic al elevilor prin autoeducație”,

531.01 – Teoria generală a educației

REZUMATUL
tezei de doctor în științe ale educației

Aprobat spre tipar 04.07.2023

Formatul hârtiei 60 x 84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset

Tiraj: 50 ex.

Coli de tipar: 2,0

Centrul Editorial-Pedagogic al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din
Chișinău, Str. Ion Creangă, nr.1, MD-2069